

Martin Fahlgren

Maoism idag – Exemplet Minqi Li

Introduktion

Bortsett från delar av Asien (Norra Indien, Nepal, Filippinerna) är idag *maoismen* som organiserad politisk rörelse i stort sett död – bara smärre sekter återstår. Däremot är inte maoismen som ideologi död.¹

Detta gäller i synnerhet i Kina, där konsekvenserna av rovkapitalismen har fått många, särskilt bland ungdomen, att reagera, och det har uppkommit en ”ny vänster” som (helt naturligt) söker svar det egna landets revolutionära historia och därför anknyter till Mao Zedong.

Även utanför Kina finns strömningar, främst bland intellektuella med rötter i de gamla maoistiska organisationerna, som fortfarande ser maoismen som ett revolutionärt alternativ. Detta gäller bl a kretsen kring den amerikanska tidskriften *Monthly Review*. I Sverige finns sådana personer kring *Clarté* och *FiB/K*.

Det bör betonas att denna maoism är mer sofistikerad än den som dominerade de maoistiska rörelserna från slutet av 1960-talet och ett par årtionden framåt (främst KFml/SKP i Sverige). Den moderna maoismen har större likheter med den variant som på den tiden odlades av teoretiker som Rossana Rossanda (från italienska *Il Manifesto*) och Charles Bettelheim (fransman), vilka organisationer som Förbundet Kommunist i Sverige anknöt till.

Bland dagens teoretiker som står högt i kurs bland moderna maoister kan nämnas amerikanen Robert Weil² och kinesen Minqi Li (f n professor i ekonomi vid Utah-universitetet i USA). Det är den sistnämnde som vi här ska titta lite närmare på.

I sin bok *The Rise of China and the Demise of the Capitalist World-Economy* försöker Minqi Li (på 200 sidor) ta ett övergripande grepp – han tecknar den kinesiska revolutionens historia och försöker förklara varför den misslyckades, han analyserar dagens kapitalistiska värld och dess motsättningar ur ett globalt perspektiv (och Kina plats i denna) och han diskuterar framtidsperspektiv och betonar därvid klimatfrågans och de ekologiska frågornas allt större vikt för hela mänsklighetens möjlighet att överleva. Lösningen på problematiken är enligt Minqi Li – här är vi helt ense med honom – avskaffandet av kapitalismen och organiserandet av en planerad socialistisk ekonomi som tar stor hänsyn till de ekologiska frågorna.

De delar av boken som rör dagens kapitalism (i och utanför Kina) är välskrivna, väldokumenterade, insiktsfulla och tankeväckande. Minqi Li beskriver, med belysande konkreta exempel och statistiska uppgifter, hur kapitalismens inneboende motsättningar verkar i dagens värld, de ekonomiska problemen/kriserna, den tilltagande energikrisen, den allt allvarligare miljökrisen (som påverkar människans livsbetingelser överhuvudtaget) osv. Han tecknar också – i sista kapitlet – konturerna av ett framtida samhälle som kan lösa de problem som den globala kapitalismen orsakar, där inte minst klimatet är en ödesfråga.

Vi ska dock inte här orda mer om dessa delar av boken, utan ska titta närmare på den första delen (på drygt 50 sidor) som behandlar den kinesiska revolutionens utveckling fram tills dess

¹ Det bör dock påpekas att samtidigt som maoistiska partier och organisationer i stort sett försvunnit (utanför nämnda områden), så finns fortfarande organisationer som anknyter till stalinismen – detta gäller i synnerhet i Östeuropa, men även på andra håll (i Sverige så kan både KP och SKP räknas till denna familj).

² Hans mest kända bok är *Red Cat, White Cat: China and the Contradictions of "Market Socialism"*, Monthly Review Press, 1996

Deng Xiaoping & Co (efter Maos död 1976) styrde in Kina på den kapitalistiska vägen. Vi har också (se nedan) tagit med utdrag – översatt till svenska – ur den delen av boken.

Tyvärr håller inte analysen av den kinesiska revolutionens uppgång, nedgång och fall samma höga klass som senare delar av boken. En stor del av texten går ut på att (bl a med Mao-citat) försöka visa att Mao trots vissa misstag ändå i det stora hela stod för en korrekt linje, som man bör knyta an till för att åter kunna styra in på en socialistisk väg, en argumentation som det är svårt att ta på allvar annat än som ett uttryck för önsketänkande.³

Det betyder dock inte att allt är dåligt. Minqi Lis beskrivning och analys av Kinas utveckling innehåller en hel del som är värt att ta på allvar. Dessutom har Minqi Li klart för sig att socialismens genomförande kräver att den segrar internationellt (dvs han förespråkar inte – som Stalin – ”socialismen i ett land”). Han konstaterar vidare – helt riktigt – att det efter en segerrik revolution alltid finns risk för uppkomsten av en byråkratisk och teknokratisk elit som strävar efter att konsolidera sina materiella privilegier och sin makt och som då kommer i motsättning till arbetarna och bönderna:

den grundläggande lösningen på denna motsättning ligger i att den kapitalistiska världsekonomin ersätts med ett nytt världssystem i form av en världsregering, såväl som bortdöendet av arbetsdelningen mellan manuellt och intellektuellt arbete. Så länge den kapitalistiska världsekonomin fortsätter att verka och existera, finns det dock ingen enkel lösning på denna motsättning. För att en socialistisk stat i en kapitalistisk världsekonomi ska överleva som en socialistisk stat, måste den befinna sig i en ständig och ståndaktig kamp, genom att mobilisera arbetar- och bondemassorna, för att bekämpa sin egen tendens till degenerering och ”kapitalistiskt återupprättande”, samtidigt som den stödjer revolutionära rörelser i andra stater för att påskynda segern för den socialistiska världsrevolutionen.⁴

Hur anser då Minqi Li att Kina under Mao uppfyllde sin revolutionära roll?

Han menar att Kina efter revolutionens seger stod inför 3 utmaningar. Den första gällde att vända Kinas negativa utveckling, konsolidera och stabilisera Kina i världssystemet och hinna ifatt väst. Den andra gällde att skapa de nödvändiga materiella och sociala förutsättningar för att tillfredsställa befolkningens grundläggande behov. Och så slutligen den tredje utmaningen:

att genomföra en grundläggande omvandling av de politiska, ekonomiska och sociala förhållandena i Kina liksom i världssystemet i dess helhet och förbereda de nödvändiga villkoren för ett fundamentalt annorlunda, mycket mer egalitært och demokratiskt nytt världssystem. Dvs att fullborda den socialistiska världsrevolutionen.

Hur lyckades då Maos Kina med detta? Minqi Li skriver:

Det visade sig att det revolutionära Kina förmådde möta den första utmaningen med relativ framgång. Men det var i fråga om den andra utmaningen som det revolutionära Kina hade sin största och mest uppseendeväckande framgång. Det gjorde också ett stort heroiskt försök att möta den tredje utmaningen, men misslyckades.⁵

Vi lämnar de två första frågorna åt sitt öde (de behandlas delvis i de följande utdragen) och tar en titt på sista punkten, Kinas internationella roll. Härvidlag menar jag att Mao & Co inte bara misslyckades, utan de försökte inte ens. Och – vilket är anmärkningsvärt – Minqi Li nöjer sig med den allmänna utsagan, han skriver inte ett ord om den faktiska utrikespolitik som Kina

³ När maoister (och stalinister) diskuterar urartningen av de ”socialistiska staterna” är det vanligt att enskilda personers (Stalin, Mao) betydelse framställs på ett sätt som strider mot marxismens syn på personlighetens roll i historien. Detta gäller även Minqi Li, för vilken den kinesiska revolutionens urartning till stor del beror på en enda persons (Maos) misslyckande att styra utvecklingen åt rätt håll (samtidigt som han motarbetades av de flesta övriga ledarna, som stod på fel sida om barrikaderna). Det hela får ofta karaktären av konspirationsteorier.

⁴ *The Rise of China and the Demise of the Capitalist World-Economy*, s.54

⁵ A.a. s. 26

förde på Maos tid. Tystnaden är total. Ändå var utrikespolitiken hela tiden mycket viktig. Därför är det på sin plats att ta upp frågan lite närmare och göra några reflektioner kring densamma.

Det finns ingen anledning att gå in på detaljer, för det finns redan massor med skrivet om dessa frågor (se noterna). Vi inskränker oss därför till att syna påståendet att det maoistiska Kina gjorde ett ”heroiskt försök” att gynna världsrevolutionen, dvs om detta stämmer med verkligheten. Låt oss därför försöka skaffa oss en översiktlig bild av *hur* Kina agerade utrikespolitiskt under Maos tid vid makten.

Här följer en lista med viktiga internationella händelser/konflikter som Kina på ett eller annat sätt var inbegripet i fram till c:a 1980 (Mao dog 1976):

- Koreakriget (1950-53) ⁶
- Befrielsekampen i Indokina (mot fransmännen) 1950-1954
- Militära sammandrabbningar med Formosa/Taiwan (1950-)
- Genèvekonferensen om Indokina (1954) ⁷
- Bandungkonferensen (1955)
- Gränskonflikter med Indien (1959-62)
- Sino-sovjetiska konflikten (1959-) ⁸
- Vietnamkriget och från c:a 1970 även resten av Indokina (1960-1975)
- Katastrof för det Kina-orienterade KP i Indonesien (1965) ⁹
- Gränsstrider med Sovjet (1969)
- Högervridning av utrikespolitiken blir tydlig från 1970 (närmanden till reaktionära regimer i ”tredje världen” och USA, konflikten med Sovjet skärps). ¹⁰
- Supermaktsteorin, Teorin om de tre världarna (1971-)
- Stödet till Pol Pot ¹¹, konflikten med Vietnam ¹² (1975-)
- Brytningen med Albanien (1978) ¹³

Nu vill jag ställa frågan: I vilka av dessa sammanhang kan man säga att den kinesiska politiken otvetydigt gick ut på att stödja en revolutionär utveckling? Den röda(?) tråden i utrikespolitiken är i själva verket omtanken om Kinas nationella intressen, inflytande och prestige. Vid sidan av gränskonflikterna med flera av sina grannar så har Kina i stort sett hela tiden haft fredlig samexistens som huvudinriktning, och har inte alls haft några problem med att offra stöd till revolutionära rörelser (Genèvekonferensen 1954, utrikespolitiken från 1970).

Korea och Indokina är de enda konflikter där Kina kraftfullt ingrep till stöd för revolutioner utomlands. Men i båda fallen hade också Kina viktiga egna säkerhetspolitiska intressen att värna om, vilket gör att man kan fråga sig vilken roll den ”proletära internationalismen”, målsättningen att stödja ”världsrevolutionen”, här egentligen spelade? Det faktum att Kinas engagemang för befrielsekampen i Vietnam/Indokina varierade avsevärt med tiden bekräftar att här måste andra omständigheter ha stor betydelse.

⁶ Se [Koreakriget](#)

⁷ Se [Genèveavtalet 1954](#)

⁸ Se [Sino-sovjetiska konflikten](#) (artikelsamling)

⁹ Se [Hur väst stödde massakern på 1 miljon människor](#) och [Vad händer i Indonesien?](#) av Gunnar Bylin.

¹⁰ Se [Debatt i MLK om Kinas utrikespolitik](#), [Bangladesh Ceylon – Gnistor som kan sätta Indien i brand](#), [Kinas utrikespolitik](#) av Peter Cardoff, [Debatt om den kinesiska utrikespolitiken](#) (ur tidskriften *Zenit*)

¹¹ [Motsättningar i Kampuchéas kommunistiska rörelse](#) av Ben Kiernan, [Maoistisk kritik av Pol Pots Kampuchea](#)

¹² Se [Kina, Vänstern, Vietnam & utrikespolitiken](#) av Eriksson/Fahlgren, [Konflikten mellan Kampuchea/Kina och Vietnam](#) (ur tidskriften *Kommentar*), [Proletären och konflikten mellan Kina/Kampuchea och Vietnam](#)

¹³ Se [Kinas brytning med Albanien](#) (dokumentsamling)

När vietnameserna 1959 återupptog kampen för att störta den amerikanskstödda marionettregimen i Sydvietnam så bromsade kineserna. Det var först 1962 som de klart tog ställning för upproret och även började stödja detta materiellt. Men redan 1968-69 började engagemanget att avta, även om Kina fortsatte att (i minskande omfattning) tillhandahålla militär och annan hjälp (ända till 1975). En viktig anledning till att Peking ändrade linje var att Sovjet, ur Pekings synvinkel, nu hade övertagit rollen som Kinas fiende nr 1, dvs sågs som farligare än USA. Därför började Peking prioritera förbättrade relationer till USA, vilket förutsatte nedtonat stöd till befrielseörelser. Detta passade även Washington – som räknade med att förbättrade relationer till Kina skulle minska Pekings stöd till befrielsekampen i Indokina.¹⁴ Således konvergerade här Pekings och Washingtons intressen. President Nixons Kinabesök 1972 var det mest spektakulära uttrycket för närmandet mellan Peking och Washington. Vietnameserna, däremot, såg det som ett knivhugg i ryggen och relationerna mellan Kina och Vietnam blev allt sämre – och kulminerade med det kinesiska militära angreppet på Vietnam (1979).¹⁵

Marxister brukar säga att ”utrikespolitiken är en förlängning av inrikespolitiken”, dvs att utrikespolitiken och inrikespolitiken hör samman: De är beroende av varandra, de är två sidor av samma mynt. Det är samma krafter (klasser/skikt) som utformar politikens huvuddrag, i såväl inrikes- som utrikespolitiken. Utrikespolitiska kursändringar har oftast även inrikespolitiska motsvarigheter. Därför säger utrikespolitiken en hel del om vilka intressen och mål som dominerar ett lands politik i stort. Till skillnad från inrikespolitiken, vilken kan vara svår att få grepp om när det gäller ett land som är relativt slutet mot omvärlden, så sker mycket av utrikespolitiken inför öppen ridå (även om givetvis mycket av diplomatin, spioneri osv sker i det fördolda). Därför är en analys av utrikespolitiken viktig även för att förstå förhållandena inne i ett land. Detta att Minqi Li överhuvudtaget inte berör utrikespolitiken gör att även den övriga analysen haltar, blir ensidig.

Innan vi överlåter ordet åt Minqi Li ska även några ord sägas om hans analys av motsättningarna i det kinesiska samhället efter revolutionens seger 1949 och den urartning som ägde rum. Han lägger stor vikt vid byråkratiseringen av kommunistpartiet, och menar att dess huvudkälla var inflödet av karriärister och mellanskikt (intellektuella, experter) varav många kom från de gamla härskande klasserna (kapitalister, godsägare). Givetvis har han rätt i att detta spelade stor roll i sammanhanget, men samtidigt verkar han tro att dessa problem skulle ha kunnat undvikas om bara Maos linje hade fått tillräcklig slagkraft och om inte ett antal av hans viktigaste allierade av olika skäl försvann. Samtidigt undviker Minqi Li att tränga in i andra viktiga aspekter av problemet, såsom betydelsen av Kinas efterblivenhet (något som starkt gynnade uppkomsten av privilegierade skikt), avsaknaden av demokratiska maktorgan (arbetarråd, ”sovjeter” osv) som det enda effektiva sättet att motverka byråkratisering och maktmissbruk osv.¹⁶ Därför får vi en beskrivning av ”klasskampen” där massorna till stor del bara är åskådare till de kupper och kuppöversök som utförs i kommunistpartiets topp (Liu Shaoqi och Deng Xiaping på 60-talet, Lin Biao 1971, arresteringen av ”de fyra gänget” efter Maos död 1976, Deng-fraktionens seger – för att bara nämna några av de viktigaste).

¹⁴ Se artikeln [Nixons Kina-politik: En ny kontrarevolutionär taktik i Asien](#) (innehåller fler lästips)

¹⁵ En intressant historik över Kinas relationer till Vietnam är Qiang Zhai, *China & The Vietnam Wars 1950-1975*, Univ. of North Carolina Press, 2000. Förf. baserar sig i stor utsträckning på kinesiska källor.

¹⁶ Det skadar nog inte att här påpeka att de marxistiska ”klassikerna” förutsatte att den socialistiska revolutionen skulle segra och högt utvecklade kapitalistiska samhällen, dvs samhällen med stor arbetarklass, stor grad av industrialisering, relativt liten bondeklass osv, ett samhälle där inte knappheten skulle råda. Den ekonomiska efterblivenhetens betydelse för utvecklingen i Sovjet diskuterar Trotskij grundligt i [Den förrådade revolutionen](#). Ernest Mandel har utvecklat problematiken med byråkratin i flera arbeten, se [Om byråkratin](#) och i synnerhet [Makt och pengar - en marxistisk teori om byråkratin](#) (som f ö Minqi Li översatt till kinesiska).

Minqi Li påpekar (helt riktigt) att korruption och stora materiella privilegier (lyxhus, tjänare osv) var vanliga bland ledande kommunistpartimedlemmar (byråkrater) och att dessa därför inte var särskilt intresserade av kämpa för socialistiska jämlikhetsideal, utan tvärtom strävade efter att försvara sina egna privilegier. Men samtidigt nämner Minqi Li inget om att även bland ”den maoistiska vänstern”, som han annars sympatiserar med, finns exempel på lyxliv (vi fick t ex genom den amerikanska historikern Roxane Witke, som på plats intervjuade och umgicks med Jiang Qing, en detaljerad insyn i det överdådiga leverne som Maos hustru förde¹⁷).

Mao och Lin Biao (affisch från 1967)

Ytterligare en problematisk aspekt av maoismen är den *voluntarism* och *idealism* som utmärker Maos tänkande och som får honom att bortse från eller underskatta betydelsen av de materiella villkoren för bygget av socialismen.

Ett exempel på detta är ”det stora språnget” (1959-62), där Mao & Co verkade tro att man i ett slag skulle kunna övervinna Kinas efterblivenhet och uppnå socialismen/kommunismen, något som tog ände i rena förskräckelsen, bl a massvält, och medförde att Mao fick retirera och att Maos motståndare flyttade fram sina positioner.

Ett annat exempel – som har att göra med Maos försök att återta initiativet som han förlorade under ”stora språnget” – är den maoistiska kritiken av den s k ”teorin om produktivkrafterna”, vilken under kulturrevolutionen tillskrevs Liu Shaoqi & Co (och ”sovjetrevisionisterna”). Mao menade att ”teorin om produktivkrafterna” övervärderade produktivkrafternas betydelse och bortsåg från ”klasskampen”. Detta synsätt utvecklade Mao redan innan kulturrevolutionen, exempelvis i kritiska kommentarer till en sovjetisk lärobok i ekonomi i början av 1960-talet (dvs det har anknytningar till Maos försök att motivera/legitimera ”stora språnget”):

Lenin säger: ”Övergången från kapitalism till socialism kommer att bli svårare för ett land ju mer efterblivet det är.” Detta förefaller idag felaktigt. Egentligen är övergången mindre svår ju mer efterbliven en ekonomi är, för ju fattigare det är desto mer vill folket ha revolution. I de kapitalistiska länderna i väst är antalet sysselsatta förhållandevis högt, och det gäller även lönenivån. Arbetarna har blivit djupt påverkade av bourgeoisin, och det verkar inte alls så lätt att genomföra

¹⁷ Detta dokumenteras utförligt i Roxane Witkes till svenska översatta bok *Kamrat Chiang Ching*, Askild & Kärnekull 1977. Se utdragen ur denna bok i [En titt bakom kulisserna i Kina - Exemplet Jiang Qing](#) (på marxistarkivet). Där ges även exempel på hur hennes politiska motståndare, efter det att ”de fyras gäng” arresterats, utnyttjade uppgifter om hennes lyxliv för att nedsvärta henne.

en socialistisk omvandling. Och eftersom graden av mekanisering är hög, så skulle det stora problemet efter en lyckad revolution inte vara att påskynda mekaniseringen, utan att omdana människorna.”¹⁸

Det Mao här glömmer är att fattigdom, avsaknaden av en utvecklad teknologi, låg produktivitet osv. leder till kamp om de begränsade resurserna. Som Marx skrev:

[En] utveckling av produktionskrafterna ... [är] en absolut nödvändig praktisk förutsättning [för kommunismen] därigenom att utan den skulle bara *fattigdomen* bli allmän, d.v.s. om alla levde i *nödort* skulle också striden om det nödvändigaste upprepas och all gammal skit återupprättas.¹⁹

I ett ekonomiskt outvecklat samhälle där det råder brist på konsumtionsvaror m m ökar risken för uppkomsten av privilegierade skikt (en byråkrati) som använder sin ställning för att tillskansa sig och försvara konsumtions- och maktprivilegier. Detta var *en* av anledningarna till att marxismens pionjärer ansåg att de kapitalistiska länder som var ekonomiskt mest utvecklade också var de som var mest mogna för socialismen. För Mao är fattigdom däremot en fördel, eftersom fattigdom gör människor mer upproriska. Enligt Mao skulle därför socialismen först förverkligas i de fattigaste länderna. Den klassiska marxismens ståndpunkt som lägger stor vikt vid produktivkrafterna förkastades således av Mao, han förespråkar en slags fattigmannsocialism. Detta är inte marxism!

Och så en sista anmärkning, om kulten av Mao och hans tänkande.

Minqi Li ser mycket positivt på kulturrevolutionen, men blundar för den groteska personkult som följde i dess spår och de negativa konsekvenser som denna förde med sig. Det ständiga citerandet ur och viftandet med ”Maos lilla röda” var *ett* uttryck för detta, som även fick stor spridning bland maoister utanför Kina. För att inte tala om den enorma mängden Mao-märken och Mao-porträtt i alla storlekar och former. Och de ständiga hyllningarna till ”den store läraren”, ”den store överbefälhavaren”, ”den store rorsmannen”, ”Mao den aldrig nedgående röda solen” ...

Under kulturrevolutionen blev det tillåtet att ifrågasätta och kritisera i princip alla auktoriteter, dock *inte* Mao, som var oantastbar:

Alla och envar som motsätter sig Mao Zedongs tänkande måste, helt oavsett när det gör det och vilka ’auktoriteter’ det än må röra sig om, avslöjas av hela partiet och hela nationen. (*Peking Review* nr 3 1966, s. 8, citerat i Giovanni Blumer, [Den kinesiska kulturrevolutionen 1965/67](#))

Den som ansågs angripa, förvränga eller opponera sig mot ”Maos tänkande” betraktades som kontrarevolutionär och måste bestraffas.

Det är uppenbart att detta gynnade ett osunt debattklimat och en debatt som fördes med slagord och där man dunkade Mao-citat i huvudet på varandra. I stället för att debattera med sakargument om verkliga problem slogs man om vem som tolkade Mao rätt – och motståndarna utnyttjade givetvis bara Mao-citat för att dölja sina verkliga (men dolda) kontrarevolutionära syften, eller ”viftade de med den röda fanan för att bekämpa den röda fanan” som man sade. Det är inte särskilt förvånande att det i en sådan andlig atmosfär uppstod rödgardistgrupper som häftigt stred inbördes, och där konflikterna tog allt mer sekteristiska och våldsamma uttryck, även väpnade sammandrabbningar. Till slut satte Mao & Co stopp på rödgardisternas framfart med hjälp av Folkets befrielsearmé och många av ungdomarna skickades ut på landsbygden för ”omskolning”.

När man försöker göra en balansräkning av Kina på Maos tid kan man inte blunda för personkulten och dess konsekvenser.

¹⁸ [Reading Notes on the Soviet Text ‘Political Economy’](#) som finns på webbplatsen *marxists.org*

¹⁹ Marx, *Den tyska ideologin*

Resultatet av kulturrevolutionen blev inte en fördjupad ”socialistisk demokrati”, utan ledde till omfattande politisk demoralisering och ekonomisk oreda. Den överväldigande majoriteten av kineserna var trötta på alla ideologiska kampanjer. De ville ha lugn och ro och högre materiell standard. Därför kunde Maos motståndare lätt återta initiativet: Kulturrevolutionens förgrundsgestalter utrensades utan att några protester kunde noteras (eller rättare sagt det hälsades med stor glädje) och Kulturrevolutionen som sådan karakteriserades officiellt som en nationell katastrof. Nu blev det fritt fram för Deng Xiaoping & Co att genomföra omfattande ekonomiska marknadsreformer. Maos försök att eliminera ”kapitalistfararna” hade således skändligen misslyckats. Maos väg visade sig vara en återvändsgränd.²⁰ Detta är en lärdom som är ytterst viktig för socialister att dra.

Som antytts ovan så har Minqi Lis syn på Mao-epoken stora likheter med den som anti-stalinistiska maoister stod för på 1970-talet, såsom Förbundet Kommunist i Sverige. Det betyder också att en hel del av den kritik som riktades mot dem även är giltig för Minqi Li – se t ex artikeln ”Förbundet Kommunisters övergångssamhälle: Arbetarmakten får vänta” i artikelsamlingen [Om FK](#).

Nedan återges ett längre utdrag ur Minqi Lis bok *The Rise of China and the Demise of the Capitalist World-Economy*, Monthly Review Press 2008. Första delen, som har rubriken ”Socialism och klasskamp” (boken s. 55-59), har översatts av undertecknad, medan den andra, med rubriken ”Den kinesiska kapitalismens seger” (boken s. 60-65), är översatt av Hans Isaksson (och hämtats från tidskriften *Clarté* dec. 2009).

Martin Fahlgren (28 aug 2012)

Lästips:

[Maoister om ”m-l-rörelsens” undergång](#) – rör huvudsakligen den svenska maoismen, men innehåller även ett övergripande bokslut över maoismen (där finns ytterligare lästips som handlar om den kinesiska revolutionen och maoismen)

²⁰ Detta inser också de flesta Kina-kännare som inte är ideologiskt blockerade. I sin bok *Kina – den nygamla supermakten* (2011) konstaterar således den kände svenska ekonomen Klas Eklund:

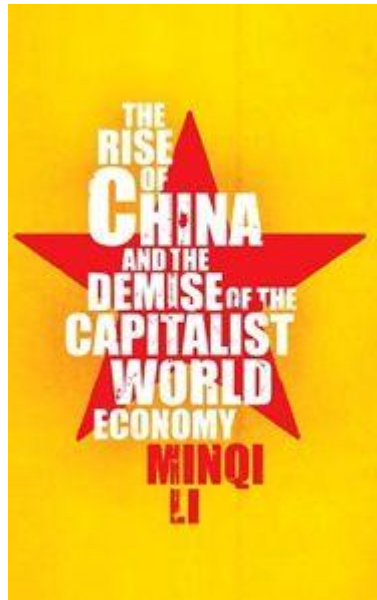
”I en mening hade Mao rätt – det fanns verkligen kapitalistfarare i partiledningen. Så fort han var borta skyndade de sig att återupprätta marknaden, den handel och köpenskap som funnits i tusen år som Mao försökt utrota och som nu fick blomma upp igen. Men han hade gravt fel om hur folket skulle värdera detta och vilka effekterna för de breda massorna skulle bli; i stället för att förkasta återgången till marknadsekonomi hälsade det kinesiska folket möjligheten till höjd standard och småföretagande med glädje.” (s. 56)

och:

”Det kinesiska folket var vid Maos död utmattat av alla ideologiska kampanjer, lappkast och utrensningar. De flesta längtade efter lugn och ro och högre standard. När de fyra gånger väl var borta kunde partiledningen enas om att kulturrevolutionen varit en katastrof som aldrig fick upprepas. När Deng Xiaoping 1978 satte gång en serie ekonomiska reformer föll de därför i god jord. Det paradoxala är således att Maos kulturella revolution – som syftade till att utrota alla kapitalistiska och borgerliga tendenser i Partiet – tvärtom, genom sina blotta gräsligheter, övertygade de överlevande i partiledningen att reformer bort från maoismen var nödvändiga. Maos försök att utrota kapitalistfararna lade i själva verket grunden för de marknadsekonomiska reformerna.” (s. 59)

Clartés presentation av Minqi Li

Minqi Li, som här för första gången publiceras på svenska, är en intressant intellektuell. Som ekonomistudent i Peking under senare halvan 1980-talet var han, som de flesta av sina studentkamrater, en övertygad nyliberal. Han deltog i protesterna på Himmelska fridens torg 1989. Händelserna ledde Li i en annan riktning än sina forna vänner, då han började studera Marx, Lenin och Mao. Ett år senare höll han ett tal som ledde till att han fängslades. I fängelset fick han kontakt med folk ur de lägre samhällsklasserna, samt gott om tid att studera. När han efter ett år försattes på fri fot, reste han runt i Kina och debatterade med liberala dissidenter och studerade lokala förhållanden. 1994 lämnade han Kina och doktorerade vid universitetet i Utah. Li har sedan dess publicerat ett antal böcker och artiklar om Kina. Han har varit en flitig skribent i *Monthly Review*, samt översatt den trotskistiske tänkaren Ernest Mandel till kinesiska. Minqi Li har alltmer kommit att bli en ledande gestalt inom den kinesiska nya vänstern, t.ex. *China Left Review*, som uppstått under senare år. På senare år har han också blivit alltmer influerad av Wallersteins världssystemteorier. Det märks i boken, *The rise of China and the demise of the capitalist world economy*, som vi publicerar ett utdrag ur. Minqi Lis hemsida har adressen www.econ.utah.edu/~mli/. Där går boken att beställa.

Socialism och klasskamp

Det kinesiska kommunistpartiet kom till makten efter 28 år av svår och heroisk revolutionär kamp. Miljontals dog eller gav upp på vägen. Bland de återstående kommunisterna var många faktiskt mycket hängivna, osjälviska revolutionärer. Som Meisner uttryckte det:

Termen ”kader” (*ganbu*) ... syftar på en kommunistpartimedlem som är ledare i en partiorgan eller i en partidominerad institution eller massorganisation ... Under idealiska förhållanden är kadern en osjälvisk person, genomsyrad av passande revolutionära värderingar och engagerad i att uppnå revolutionära mål, en person med mångsidiga talanger som kan utföra olika uppgifter och är förmögen att snabbt anpassa sig till nya situationer och krav, en som är både ”röd och expert”, men först och främst politiskt och ideologiskt ”röd” och presumtiv ”expert”, en person som troget genomför partiets politik, men som gör det med självständighet och initiativförmåga, en person som underordnar sig partiorganisationens disciplin, men samtidigt är intimt knuten till massorna. Som Mao formulerade det är kadern både ”massornas lärare och elev”, och måste faktiskt vara deras elev innan han/hon kan bli deras lärare. Den idealiska kadern är själva antitesen till den byråkrat som ”slumrar vid sitt skrivbord” eller den tjänsteman som utfärdar kommandon från

platsen bakom sitt skrivbord. Den kommunistiska revolutionen var framgångsrik till stor del pga det faktum att det verkligen fanns många sådana partikadrer som mer eller mindre motsvarade detta maoistiska ideal för ett revolutionärt ledarskap. De var människor som var hängivna revolutionens mål och ideal, inte ett yrke eller en karriär. [Maurice Meisner 1999, *China after Mao*, s 118-19]

När väl partiet kommit till makten, började det att istället för att attrahera och rekrytera engagerade revolutionärer, i allt större utsträckning locka till sig folk som såg partimedlemskap som vägen till makt och materiella privilegier. Industrialiseringen krävde teknisk och administrativ expertis, som var koncentrerad till en liten grupp intellektuella och ”experter” som normalt kom från familjer som var kapitalister eller godsägare. Partiets sociala sammansättning skiftade från arbetare och bönder till intellektuella och tekniker. Redan 1957 var arbetarna klart färre än de intellektuella i partiet.

Några av de gamla revolutionärerna hade också blivit karriärbyråkrater som var främst intresserade av sina egna materiella intressen. Under Folkrepublikenes första år fortsatte partiets medlemskadrer att leva på ett relativt jämlikt sätt, där regeringen direkt försåg dem med de grundläggande behoven och en liten mängd ersättning i form av pengar. Efter 1955 var alla kadrer uppdelade i 26 grader, med månadslöner på mellan 30 *yuan* och 560 *yuan*. Kommunistpartiet hade således förvandlats från en revolutionär organisation till en byråkratisk organisation som alltmer fjärmade sig från vanliga arbetande människor (Meisner, a.a. s 114-20).

Det var i detta sammanhang som det kinesiska kommunistpartiets ledning så småningom delades i två fraktioner som förespråkade två olika ”linjer”. En fraktion, ledd av Liu Shaoqi och Deng Xiaoping, förklarade att huvudmotsättningen i det socialistiska Kina inte längre gick mellan antagonistiska samhällsklasser men ”mellan det avancerade socialistiska systemet och de efterblivna samhällseliga produktivkrafterna” (Meisner, a.a. s. 303). Det följde att kommunistpartiet inte längre skulle fokusera på klasskampen. Istället var partiets främsta uppgift att främja den ekonomiska utvecklingen.

Efter att ha misslyckats med att befördra de ”sociala produktivkrafterna” under det Stora språnget genom den ”kommunistiska vinden” och ”överdriftsvinden” övergick Liu och Deng (som fortfarande var ansvariga för partiets och statens dagliga arbete) från en ”ultravänsteristisk” inställning till en ”pragmatisk” eller högerinriktad opportunistisk strategi. På landsbygden tilläts bönderna att ha större privata jordlotter och sälja sin avkastning på den öppna marknaden, och på så sätt avleda böndernas arbetsinsatser från ett kollektivt arbete. Även det kollektiviserade arbetet som sådant privatiserades delvis som ett resultat av en politik av ”familjekontraktssystemet” (*ban chan dao hu*). Denna nya partiella privatisering har lett till ökande ojämlikhet bland bönderna och växande korruption bland kadern på landsbygden.

I städerna omorganiserades industrisektorn för att samla makt och auktoritet i händerna på chefer och tekniska experter. Bonus och ackordslöner infördes allmänt för att främja ekonomisk effektivitet. Ökande ekonomisk och social ojämlikhet motiverades med den ”socialistiska” fördelningsprincipen: ”Från var och en efter förmåga, åt var och en efter arbete” (Meisner, a.a., s 262-9).

I början av 1960-talet hade det således bildats en revisionistisk fraktion, ledd av Liu Shaoqi och Deng Xiaoping, inom det kommunistpartiets ledning. På 1950-talet fanns det fortfarande intressekonflikter mellan de eliter som hade intellektuella och tekniska bakgrunder (vilket ofta innebar att de hade en bakgrund som kapitalister och godsägare) och de gamla revolutionärerna som hade urartat till karriärbyråkrater. Detta återspeglades i anti-högerkampanjen 1957 när Liu och Deng förenade sig med Mao för att möta utmaningen från den intellektuella med ideologiskt undertryckande (Meisner, a.a., s 180-88). I början av 1960-talet hade de två elitgruppernas intressen i mångt och mycket närmats sig varann, när de revisionistiska partiledarna förlitade sig på teknokrater med deras ”kunskaper” för att främja produktivkrafterna.

Mot Liu-Dengs revisionistiska fraktion hävdade Mao Zedong att ”det socialistiska samhället är en ganska lång historisk period. Under socialismens historiska period kommer fortfarande klasser, klassmotsättningar och klasskamp att existera. Där finns kampen mellan den socialistiska vägen och den kapitalistiska vägen. Där finns faran för kapitalismens återupprättande” (Tal vid centralkommitténs arbetskonferens i Beidaihe och det kinesiska kommunistpartiets åttonde centralkommittés tionde plenum [i Beijing], augusti och september 1962, ursprungligen från *Röda Fanan*, nummer 10, 1967, citerat från *Mao Zhuxi Guanyu Wuchanjieji Wenhua Geming de Zhongyao Zhishi* [Viktiga förslag från ordförande Mao rörande den Proletära kulturrevolutionen] 1976 – hädanefter *Mao 1976*).

1964, efter att ha i en traktorfabrik läst en på-platsen-rapport om den ”socialistiska utbildningsrörelsen”, gjorde Mao följande kommentar:

Den byråkratiska klassen å ena sidan, och arbetarklassen, fattigbönderna och de lägre mellanbönderna å andra sidan, är två starkt antagonistiska klasser. De håller på att bli eller har blivit de borgerliga element som suger arbetarnas blod. Hur kan de medge [nödvändigheten av socialistiska revolutionen]? De är objekt för kampen, föremål för revolutionen. [Kommentarer till Chen Zhen-grens rapport om den socialistiska utbildningsrörelsen i Luoyangs traktorfabrik den 12 december 1964 och 15 januari 1965, citerad från *Mao 1976*]

Efter att flera försök att inifrån revolutionera partiet på nytt hade misslyckats, gjorde Mao en direkt vädjan till de vanliga arbetarna, bönderna och studenterna och uppmanade dem att göra uppror mot de ”kapitalistfarare som har makten i partiet”. Denna uppmaning utlöste den Stora proletära kulturrevolutionen.

Flera historiska faktorer bidrog till kulturrevolutionens misslyckande. För det första var Kina en del av den kapitalistiska världsekonomin och den intensiva mellanstatliga konkurrensen var ständigt en hämmande faktor. I avsaknaden av en snabb politisk seger för maoisterna, kunde inte Kina befinna sig i politiskt kaos för länge utan att landets ställning i världen och dess förmåga att förebygga ogynnsam intervention utifrån allvarligt försvagades. Efter 1969 tvingades maoisterna att slå till reträtt från kampen ta den regionala och lokala makten, för att i stället återupprätta den inhemska politiska och ekonomiska stabiliteten. De ”gamla kadreerna” rehabiliterades och återtog kontrollen över stora delar av partiet och den statliga byråkratin likaväl som militären.

För det andra, trots Maos personliga karisma och till synes obestridda auktoritet hade maoisterna inte effektiv kontroll över armén. De ”gamla kadreerna” lyckades ofta få stöd från lokala arméenheter och undertrycka rebellerna med våld. Mao hade gjort en taktisk pakt med Lin Biao om att trygga arméns neutralitet. Men efter att Lin Biao försökt göra en misslyckad kupp och omkommit i en flygolycka, blev Deng Xiaoping (som hade lett en stor fältarmé under inbördeskriget) den mest inflytelserika bland de återstående arméledarna.

Det unika maoistiska teoretiska bidraget till den internationella kommunistiska rörelsen var att det krävdes en ”fortsatt revolution under proletariatets diktatur”. Men på 1950-talet fanns inga eller mycket få historiska erfarenheter som Mao och hans kamrater kunde dra nytta av. Sovjetunionen betraktades som den socialistiska världsrevolutionens ledare och som ett lyckat exempel på ”socialistisk industrialisering”. Det var inte förrän i början av 1960-talet som Mao hade nått en bättre och djupare förståelse av klassmotsättningarna och klasskampen i det nya ”socialistiska samhället”. Men då hade de privilegierade byråkraterna och teknokraterna redan i stor utsträckning konsoliderat sin makt.

Slutligen var de vanliga kinesiska arbetarna och bönderna politiskt oerfarna och oförberedda. Trots Maos varningar för riskerna med kapitalismens återupprättande, verkade inte marxistiska-maoistiska teoretiska resonemang stå helt i överensstämmelse med många vanliga arbetares och bönders dagliga erfarenhet. Även om det på 1970-talet fanns en vitt spridd

förbittring mot korruption och byråkratiska materiella privilegier bland vanliga arbetare och bönder, måste möjligheten av att kapitalistiska egendomsförhållanden en dag skulle återvända med full kraft och att arbetarna och bönderna skulle förlora alla sina socialistiska rättigheter och reduceras till arbetsslavar utsatta för de mest hänsynslösa kapitalistiska utsugning ha framstått som en mycket avlägsen och ytterst osannolik möjlighet.

Utmattad av resultatlösa maktkamper, blev arbetarklassen i städerna politiskt passiv och överrumplades av 1976 års kontrarevolutionära kupp. Med maoisternas nederlag förlorade arbetarklassen ett ideologiskt och organisatoriskt ledarskap. Förvirrad och avpolitiserad, utnyttjades den kinesiska arbetarklassen av både den styrande eliten och av den opportunistiska medelklassens ”demokratirörelse”, vilket banade väg för dess tragiska nederlag under 1990-talet.

Alla stora historiska gestalter är medvetna om inte bara sina egna historiska bidrag, utan även sina egna historiska begränsningar. När Mao närmade sig slutet av sitt liv var han medveten om de historiska krafter som reste sig mot honom, även om hans optimism om världsrevolutionens utsikter på lång sikt inte på minsta sätt minskat. I ett möte med den besökande danska statsministern, sade Mao:

Sammanfattningsvis kan Kina betecknas som en socialistisk stat. Före befrielsen skilde det sig inte mycket från kapitalismen. Alltjämt tillämpas en åttagradig löneskala, fördelning efter arbete, utbyte med pengar, alla detta skiljer sig inte särskilt mycket från hur det var i det gamla samhället. Det är bara ägandeförhållandena som har förändrats ... Nu har vi ett varusystem i vårt land, och lönesystemet är ojämnt ... Dessa [förhållanden] kan bara begränsas under proletariats diktatur. Om Lin Biao och hans gelikar kom till makten, skulle det därför vara mycket lätt att återupprätta kapitalismen. [Ursprungligen från *Folkets Dagblad* den 22 februari 1975, nämns i *Mao 1976*]

Mellan oktober 1975 och januari 1976 gjorde Mao följande kommentar:

Finns det klasskamp i ett socialistiskt samhälle? ... Klasskampen är nyckeln, resten följer av sig självt. Stalin gjorde ett stort misstag om det här, men inte Lenin. Lenin sade att småproduktion alstrar kapitalism varje dag, varje timme. Lenin talade om att bygga en borgerlig stat utan borgarklass, för att säkra borgerliga rättigheter. Vi har själva byggt just en sådan stat, inte mycket annorlunda än det gamla samhället ...

Några kamrater, främst de gamla kamraterna, har i sitt tänkande inte gått utöver den borgerligt demokratiska revolutionen. De förstår inte den socialistiska revolutionen, de hyser motvilja mot, de t o m är emot [revolutionen] ... och vill göra upp med kulturrevolutionen ... Efter den demokratiska revolutionen, gjorde inte arbetarna och de fattiga och lägre mellanbönder stopp, de ville ha revolution. Men några av partimedlemmar ville inte fortsätta längre. En del t o m vände sig bakåt och är motståndare till revolutionen. Varför? De har blivit stora byråkrater, och vill skydda de stora byråkraternas intressen. De har bra hus, bilar, höga löner och tjänare, [de] lever ännu bättre än kapitalisterna. Nu när den socialistiska revolutionen har kommit till dem ... tycker de inte om kritiken mot borgerliga rättigheter. Att ha en socialistisk revolution, men inte veta var bourgeoisin är, den är inom kommunistpartiet, det är kapitalistfararna [det vill säga de partifunktionärer som förespråkar den kapitalistiska vägen] som har makten i partiet. Kapitalistfararna är fortfarande på den [kapitalistiska] vägen. [*Mao 1976*]

Den kinesiska kapitalismens seger*

Mao dog i september 1976. Den nye partiordföranden Hua Guofeng var en politisk opportunist. Han iscensatte en kupp och arresterade de radikala maoistiska ledarna (det så kallade De fyras gäng, som leddes av Jiang Qing, Maos änka). Han hade hjälp av ”gamla kadrer” och indirekt av Deng Xiaoping. Hua visade sig vara politiskt oduglig. 1979 var det i praktiken Deng som ledde partiet. Han hade då redan påbörjat ”ekonomiska reformer”.

* I tidskriften *Clarté*, varifrån översättningen av detta avsnitt hämtats, hade avsnittet rubriken ”Revolutionen spårade ur”

Till en början innebar dessa ekonomiska reformer omedelbara fördelar för praktiskt taget alla samhällsskikt. På landsbygden infördes ”familjekontraktssystemet”, som i praktiken privatiserade jordbruket. I början av 80-talet tog bruket av konstgödning och bekämpningsmedel fart. Med hjälp av den infrastruktur som byggts upp under den kollektiva eran expanderade produktionen snabbt. Böndernas inkomster ökade raskt, i själva verket snabbare än stadsbefolkningens inkomster under denna period. Eftersom tillgången på mat och andra jordbruksprodukter förbättrades, ökade levnadsstandarden snabbt också för städernas arbetarklass som började få tillgång till många moderna kapitalvaror.

Med hjälp av dessa eftergifter till arbetare och bönder kunde Deng Xiaoping och ”reformatörerna” konsolidera sin politiska makt. Vid 80-talets mitt hade ”reformatörerna” ett stadigt grepp om partiet och staten. De började förordna marknadsreformer inom de statsägda företagen, fästet för Kinas arbetarklass i städerna. 1988 års företagslag gav direktörerna inom de statsägda företagen fulla befogenheter att diktera allt inom ett företag, inklusive makten att avskeda och permittera arbetare. Utvecklandet av marknadsrelationer gav också vida möjligheter för delar av den privilegierade byråkratin att berika sig genom korruption och spekulationer. En ny byråkratisk kapitalistklass uppstod (Meisner, a.a., s 469-79).

Arbetarklassen i städerna var politiskt passiv och desorienterad. Men på fabriksnivå förblev arbetarklassen relativt mäktig. Trots bestämmelserna i 1988 års företagslag utövades sällan makten att avskeda arbetare av företagsledningarna vid slutet av 80-talet. Tvärtom, eftersom ”risskålen av järn” (dvs. livstidsanställning och sociala förmåner) fortfarande var intakt tvangs företagen inom den statliga sektorn att använda generösa materiella incitament för att motivera arbetarna att öka produktiviteten.

Under andra halvan av 80-talet steg lönerna för städernas arbetare. I syfte att hålla upp profiterna höjde de statsägda företagen priserna för att överföra de ökade kostnaderna till konsumenterna. Detta ledde till en ohämmad inflation.

För att möta den urbana elitens och arbetarklassens ökande efterfrågan på kapitalvaror som kylskåp, tv-apparater och tvättmaskiner måste Kinas import av denna typ av varor öka. Likaså måste importen öka av de kapitalvaror som investerades i de industrier som skulle stå för den inhemska produktionen av kapitalvaror för hushållen. Vid slutet av 80-talet hade Kina utvecklat ett stort handelsunderskott. Det totala ekonomiska läget var inte olik det i Latinamerika eller Östeuropa under åren före skuldskrisen vid övergången mellan 70- och 80-talet, och hade blivit alltmer ohållbart.

Vid denna tid betecknade begreppet ”intellektuell” i Kina i stort sett var och en som hade genomgått högre utbildning, dvs. universitetslärare, ingenjörer, läkare, författare, artister och universitetsstudenter; de skulle snart bilda en ny, urban medelklass. I Kina var de intellektuella av tradition en privilegierad grupp. Deras materiella privilegier hade avsevärt minskats i det revolutionära Kina, även om de inte helt avskaffats. De flesta kinesiska intellektuella kom under 80-talet från familjer som före revolutionen hade varit kapitalister eller godsägare. Animositeten mot revolutionen (i synnerhet kulturrevolutionen) var stark. De dolde ofta inte sitt förakt för vanliga arbetare och bönder.

De intellektuella uppskattade tillväxten av marknadsförhållanden. De hoppades uppnå större materiella privilegier med ökat mått av social och ekonomisk ojämlikhet. De hoppades också att de genom en starkare integration i den globala kapitalistiska marknaden skulle få bättre möjligheter att emigrera till de kapitalistiska kärnländerna för att få större inkomster och bättre levnadsstandard genom att arbeta för internationella företag. Därigenom hoppades man att uppnå en liknande levnadsnivå som sina motsvarigheter i kärnländerna. Vid slutet av 80-talet förespråkade många i detta skikt en total privatisering och en fri marknadskapitalism.

Samtidigt som de intellektuella och de härskande eliterna var eniga om att övergå till kapitalismen fanns ingen enighet om hur den politiska makten och vinsterna av den kapitalistiska övergången skulle fördelas dem emellan. De intellektuella var missnöjda med att rikedomerna efter hand hade koncentrerats i händerna hos byråkratkapitalister och privata entreprenörer. Man fick inte del av de nyligen ackumulerade kapitalistiska rikedomarna. Många av dem klagade över att deras inkomster inte ökade fortare än dem för städernas arbetare.

Alla dessa stod bakom de intellektuellas krav på ”frihet och demokrati”. I själva verket krävde den kinesiska medelklassen en större del av makt och rikedom när landet utvecklades mot kapitalism. Vissa intellektuella förespråkade öppet ”ny auktoritarianism” som i Japan, Taiwan, Singapore och Sydkorea. De önskade alltså en kapitalistisk modell som skulle hålla arbetarklassen nere och säkra ”äganderätten” för kapitalisterna och ”medborgerliga friheter” för de intellektuella (Meisner, a.a., s 493-9).

Under hela 80-talet kom flera vågor av kritik från intellektuella mot kommunistpartiet (ibland uppbackade av demonstrationer av universitetsstudenter) jämte officiella rörelser mot ”borgerlig liberalisering”. De intellektuella och den styrande eliten mätte sina krafter inför en dramatisk drabbning, som skulle reglera villkoren för ett enande i en allmän offensiv mot städernas arbetarklass.

När de privilegierade byråkraterna och teknokraterna tog över och hade konsoliderat sin politiska makt handlade det bara om tid innan de kapitalistiska produktionsförhållandena skulle etableras som de dominerande i Kina. Med den växande ekonomiska och sociala ojämlikheten var det oundvikligt att arbetarna mer och mer alienerades och inte längre skulle betrakta sig som ”herrar” i stat och samhälle. I så fall skulle materiella incitament vara den enda metoden för de härskande eliterna att utvinna mervärde ur arbetarna utan att bryta det socialistiska sociala kontraktet.

Men om det socialistiska samhällskontraktet förblev intakt skulle städernas arbetare tendera att ha ”alltför hög” köpkraft ur kapitalisternas synpunkt. Arbetarnas makt på fabriksnivå tillät dem att driva upp löner och därmed undergräva Kinas konkurrenskraft på världsmarknaden. Om den kinesiska kapitalismen skulle kunna överleva och blomstra måste den återstående ekonomiska makten hos arbetarklassen brytas. Dessutom måste en väldig, billig arbetskraftstyrka skapas, som i sin tur skulle medge den kinesiska kapitalismen att utnyttja sina ”konkurrensfördelar” och därmed blomstra genom en exportbaserad ackumulation.

De härskande eliterna sönderföll i tre fraktioner. Högerdelen – som vanligtvis kallades ”de radikala reformatörerna” i västerländsk litteratur – leddes av Zhao Ziyang, partiets generalsekreterare och landets premiärminister. Dessa ”reformivrare” representerade de mest korrupta delarna bland Kinas byråkratkapitalister, deras söner och döttrar, och de hade tjänat mest under de första åren av Kinas övergång till kapitalismen. Genom att utnyttja sitt politiska inflytande och sina förbindelser kunde de profitera på import-export-handeln, ordna affärer för utländska företag och upprätta förbindelser med internationella kapitalistiska konglomerat (Meisner, a.a., s 475). Zhao förespråkade en kinesisk version av ”chockterapi”, dvs. omedelbar liberalisering och privatisering i full skala. Deras slogan var ”Låt priserna ta ett skutt över floden”. Med detta avsågs avlägsnandet av alla statliga sociala bidrag och en total liberalisering av priserna.

Vänsterdelen – som vanligtvis i västerländsk litteratur kallas ”de konservativa” – leddes av Chen Yun, som hade vuxit upp i en arbetarfamilj och var en gammal kommunistledare. Chen representerade de gamla kommunisterna i partiet, som visserligen inte var emot den allmänna riktningen hos de kapitalistiska reformerna, men som ändå hyste en viss kvardröjande känsla för det ursprungliga revolutionära målet. Chen var för ”en socialistisk, planerad varuekonomi” (dvs. icke marknadsekonomi), där staten skulle ha den högsta kontrollen (Meisner, a.a., s

485). Politiskt framförde Chen slagord som att "(partiet) måste helhjärtat lita till arbetarklassen". I själva verket förespråkade Chen en statskapitalistisk modell som skulle vila på en expansion av inre marknader, som i sin tur skulle kräva en samhällelig kompromiss mellan kapitalistklassen och städernas arbetarklass.

Men det var Deng Xiaoping som var den bestämmande i Kinas politik. Även om Deng "officiellt" hade gått i pension bibehöll han nyckelpositioner som ordförande i Centrala militärkommittén och hade stöd från majoriteten av byråkratin och armén. Deng förstod att den statskapitalistiska modellen som föreslogs av Chen var politiskt och ekonomiskt ohållbar. Om Kina skulle fullborda en framgångsrik kapitalistisk övergång och om den byråkratkapitalistiska klassen skulle kunna säkra sina grundläggande politiska och ekonomiska intressen, måste den återstående makten hos Kinas arbetarklass i städerna brytas. För att uppnå detta måste de härskande eliterna ha stöd från de intellektuella och medelklassen i städerna.

Emellertid var Deng tillräckligt erfaren för att veta att Zhaos strategi skulle innebära politiskt självmord. Att genomföra en chockterapi utan att bryta arbetarklassens makt skulle omedelbart leda till ett allmänt uppror från arbetarklassen. Om vidare en politisk allians mellan den byråkratiska kapitalistklassen och städernas medelklass var nödvändig för att besegra arbetarklassen måste de intellektuella först få en lektion, så att de skulle nöja sig med en underordnad ställning i den pro-kapitalistiska politiska alliansen. Så här i efterhand inser vi att Dengs politiska plan fungerade fantastiskt bra.

Till de ledande "demokratiska" intellektuellas förvåning anslöt sig städernas arbetare till de spontana studentprotesterna våren 1989, som blev till en samhällsrörelse. Situationen utvecklades till en politisk sammandrabbning mellan de härskande eliterna och de "demokratiska" intellektuella. De intellektuella var emellertid varken kapabla eller villiga att verkligen mobilisera städernas arbetarklass för att kämpa om den politiska makten. Utan en politisk mobilisering av arbetarklassen visade sig de intellektuella vara totalt maktlösa. Många ledande intellektuella och studenter lyckades fly landet. Det var arbetarna som betalade det högsta priset i blod och i fängelsedomar (Meisner, a.a., s 511).

När man så hade gett de intellektuella en lektion var de härskande eliterna redo att bygga en pro-kapitalistisk allians med de intellektuella under parollen "reformer och öppenhet". De härskande eliterna var säkra på att de skulle kunna lita till de intellektuella då det gällde att mobilisera behövligt politiskt och ideologiskt stöd för en attack i full skala mot städernas arbetarklass. Å andra sidan hade de härskande eliterna efter 1989 knäckt ryggen på de politiskt aktiva "demokratiska" intellektuella. Det var inte längre möjligt för de intellektuella eller städernas medelklass att dra nytta av missnöjet hos arbetarklassen för att försäkra sig om några större eftergifter från de härskande eliterna.

I januari 1992 företog Deng Xiaoping, efter att ha säkrat arméns stöd för "reformer och öppenhet", en femveckors resa genom södra Kina. Deng manade öppet till övergång i riktning mot en "socialistisk marknadsekonomi", vilket i kinesiska sammanhang var en eufemism för kapitalism. Partiets fjortonde kongress erkände officiellt Dengs seger genom att avskaffa Centrala rådgivande kommittén, som letts av Chen Yun. Kongressen bekräftade målet: "en socialistisk marknadsekonomi". För första gången förespråkade man "en reform av äganderätten", och legitimerade privatiseringen av statliga och kollektivt ägda företag (Meisner, a.a., s 516-18).

Under hela nittiotalet privatiserades merparten av de statligt och kollektivt ägda företagen. Tio-tals miljoner arbetare avskedades. Städernas arbetarklass berövades sina återstående socialistiska rättigheter. Därtill hade avskaffandet av den kollektiva jordbruksekonomi och av grundläggande offentlig service tvingat hundratals miljoner bönder in till städerna där de blev

”invandrade” arbetare, dvs. en enorm, billig arbetskraft, som skulle arbeta för internationella bolag och kinesiska kapitalister för lägsta möjliga lön och under de mest förnedrande villkor. Det massiva inflödet av utländskt kapital bidrog till ett väldigt uppsving av exporten.

Den kinesiska kapitalismen var redo att gå in i ett globalt stadium.